

*мр Миодраг Симић, виши предавач
на Правном факултету у Београду*

УЛОГА И ЗНАЧАЈ СРЕДСТАВА ЈАВНОГ ИНФОРМИСАЊА У ЕВЕНТУАЛНОЈ АГРЕСИЈИ НА СФРЈ

„Радни људи и грађани — самоуправљачи — сами организују своју одбрану и самозаштиту у радним и друштвено-политичким заједницама, а само неопходне заједничке послове преносе на друштвене, за то специјално организоване институције, као што су Југословенска народна армија и службе безбједности. На тај начин у пракси обезбјеђујемо подруштљавање одбрамбене функције, која је у другим друштвеним системима отуђена од радног човјека. То је практично остваривање марксистичке концепције наоружаног народа.“¹⁾

ЈОСИП БРОЗ ТИТО

Информисање је сложен вид људске активности, будући да је у питању процес обликовања и трансмитовања информација с циљем да се њиховим посредством пренесу сазнања о људском искуству стечена у социјалној пракси.

Сам информативни процес има неколико фаза, и то: обликовање информација, саопштавање информација, рецепција информација и ефекти које информација подстиче код прималаца.

Информација представља свако регистровано знање које може бити корисно употребљено за доношење одлуке. Основне карактеристике информације јесу да буде објективна, тачна, потпуна, правремена и презентирана у облику и обиму који је прихватљив за корисника. Значај информација за напредак сваког друштва је од изузетног значаја, јер оне леже у основи свих одлука — државних, политичких, стручних, војних и других.

¹⁾ Јосип Броз Тито: Реферат на Једанаестом конгресу СКЈ, „Комунист“, Београд, 1978, стр. 58—59.

Настанак информација условљен је законитостима развоја људског друштва, као и потребом за везом генерација, култура и људског стваралаштва уопште.

Модерно доба одликује се већим потребама друштва за комуницирањем, јер у друштвеним процесима информација постаје његова нужна потреба. У систему размене информација „посебну улогу имају средства масовних комуникација”²⁾ чији је значај увећан појавом социјалних информација у друштвеном животу.

Да је слобода информисања једна од основних политичких слобода и доприноси напретку људског друштва, говорили су још Маркс и Енгелс у својим радовима.³⁾ Информације су значајна претпоставка сваког процеса одлучивања. Због тога се њихово одсуство узима као нешто што неигра или битно ограничава демократију и што омогућава и олакшава политичку доминацију и манипулацију.

Наше самоуправно друштво чини напоре да информише све субјекте друштва на два начина: прво, развојем производних и друштвених односа с циљем да се преко информисања испољавају све јавне делатности и да она буде гаранција утицаја радних људи на њих, а друго, организовањем процеса рада на скупљању, обрађивању и распрострањању информација које се врше преко специјализованих институција.

Досадашња анализа наше самоуправне социјалистичке демократије у односу на улогу појединаца и јавног мњења и потребу јавног информисања показује да социјалистичка демократија подстиче пуну слободу информисања.

Из наведеног проистиче да у нашем социјалистичком друштвеном систему изворе и правце информисања одређује више чинилаца: друштвена својина на средствима за информисање, владајући положај радничке класе, водећа идејно-политичка улога њене авангарде, облици и развијеност социјалистичке демократије.

„Систем јавног информисања, систем средстава масовних комуникација и информисања у појединим друштвеним струк-

²⁾ Др Здравко Лековић: „Слобода информисања у самоуправљању”, РТБ, Београд, 1978, стр. 1.

³⁾ К. Маркс — Ф. Енгелс: „Сочињенија”, I том, Москва, 1955, стр. 65—66.

О слободној штампи они говоре: „Слободна штампа — јесте оштро око народног духа, овапоћено поверењем народа према самоме себи, говорне везе које сједињују појединчну личност са државом и целим светом; она је оваплоћена култура која преображава материјалну борбу у духовну и идеализира њену грубу материјалну форму. Слободна штампа — јесте, отворена исповест народа самом себи...”.

турама чине јединствен информациони систем у Југославији".⁴⁾ Штампа, радио, телевизија, информисање у друштвено-политичким заједницама и друштвено-политичким организацијама, локално информисање и интерно, чине саставне елементе комуникационог система СФРЈ.

Он се може посматрати у ужем и ширем смислу. Класични облици информисања путем штампе, радија и ТВ подразумева систем јавног информисања у ужем смислу. Међутим, шири смисао система јавног информисања обухвата све облике усменог информисања, средстава информисања радних организација и друге облике информисања.

И у редовима наших теоретичара друштвено-политичког система налазимо ставове и образложења која информативну делатност сврставају у значајне елементе друштвено-политичког система.

У реферату на Једанаестом конгресу СКЈ Јосип Броз Тито истиче: „Развој социјалистичког самоуправљања и потребе радних људи и грађана захтијевају да они о свему буду благовремено обавијештени. То је једно од њихових битних самоуправних права. У том погледу веома велика и одговорна улога припада средствима информисања. Она су оруже у рукама нашег радног човјека и грађанина у његовој борби за даљи свестрани развој друштва. Разумије се, средствима информисања морају бити доступни сви извори поузданих информација. Као таква она чине важан дио нашег друштвено-политичког система".⁵⁾

Колики је утицај средстава јавног информисања за демократско друштво нагласио је и друг Едвард Кардељ. Он каже: „Мислим да је систему социјалистичког самоуправљања неопходно потребна једна аутономна организација информатике, од општина, односно регија до федерације, која би била одговорна само скупштинама друштвено-политичких заједница, али при томе веома строго одговорна за истинитост информација".⁶⁾

Тодо Куртовић, истичући значај средстава информисања за наш систем, каже: „Средства информисања су у цјелини дио нашег друштвено-политичког система...".⁷⁾

Наша земља позната је по својој политици сарадње и отворених граница са земљама света које то желе, прокламо-

⁴⁾ Др Здравко Лековић: Наведено дело, стр. 135.

⁵⁾ Јосип Броз Тито: Реферат на Једанаестом конгресу СКЈ, „Комунист", Београд, 1978, стр. 56—57.

⁶⁾ Едвард Кардељ: „Правци развоја политичког система социјалистичког самоуправљања", „Комунист", Београд, 1977, стр. 237.

⁷⁾ Тодо Куртовић: Комунисти и актуелна питања информисања, у: Комунисту, Београд, 1974.

вала је поред осталог исту политику и на пољу размене информација. Она је на том пољу била једна од главних поборника на Европској конференцији о безбедности и сарадњи у Хелсинкију 1975. године. У питању је сарадња на хуманитарним и другим областима, која обухвата контакте међу људима, размена информација, културну сарадњу и размену на пољу просвете.

О важности информација истиче се: „Државе учеснице, свесне потребе за све ширим познавањем и разумевањем међу народима разних аспеката живота у другим државама учесницама, потврђујући да овај процес доприноси јачању поверења међу народима... постављајући себи за циљ олакшање слободнијег и ширег распрострања информација свих врста, подстицање у области информисања сарадње и размене информација са другим земљама, побољшање услова у којима новинари из једне државе учеснице обављају своју професију у другој држави...”⁸⁾

Припреме нашег друштва за одбрану

Са становишта припреме нашег друштва за одбрану, пре свега развијању патриотизма, свести и одговорности наших грађана за одбрану и морално-политичког васпитања младих, извесне негативне појаве морале би заслуживати нашу већу пажњу. Наиме, анализирајући садржаје наших средстава информисања долазимо до изненађујућих резултата и то: у најгледанијем времену на ТВ екранима приказују се серије са мање вредним садржајима, које пропагирају идеологију потрошачког друштва, од толико серија домаће производње са васпитним порукама, нарочито из НОБ-е и социјалистичке изградње земље. Морамо напоменути да су наше ТВ серије коректно урађене, а по гледаности стоје испред многих увозних. Међутим, морамо напоменути и имати на уму да понекад и неутрални и наивни садржаји имају своју одговарајућу поруку.

Поменути елементе можемо наћи и у једном делу наше забавне штампе. На пример, нашој најмлађој читалачкој публици презентирају се понекад садржаји обогаћени агресивизмом, авантуризмом и слично.

Морамо констатовати да се и у специфичним облицима комуницирања као што је мода протуррају нама туђи и неприхватљиви садржаји, што указује на широк дијапазон утицаја

⁸⁾ Конференција о безбедности и сарадњи у Европи, Завршни документ, Хелсинки, 1975, стр. 53—54.

и моћи савремених средстава масовног комуницирања и информисања.

Наведени примери говоре нам, да се и помоћу забавних и других садржаја које презентирају средства информисања могу наћи и идејне поруке. Како је идеологија систематизовани израз политике, не можемо тим порукама не придодати политичку садржину.

Међутим, морамо нагласити, да нисмо против тога да примамо са стране све оно што је прогресивно и што доприноси даљем развоју и интеграцији човечанства. Наша обавеза тим пре је да се препознају поруке и утицаји који су страни нашем поимању живота и света.

Стога средства јавног информисања имају одговарајућу улогу на развој свести наших радних људи за одбрану друштвеног и политичког система и морају доприносити борби против спољног и унутрашњег непријатеља, у борби против непријатељске пропаганде и свих облика специјалног рата који се перфидно спроводи према нашој самоуправној социјалистичкој заједници, чије откривање захтева велику способност и знање, а уједно и обавезу „организација удруженог рада, самоуправних и месних заједница, самоуправних органа, друштвено-политичких и других друштвених организација”.⁹⁾

Информисање и општенародна одбрана и друштвена самозаштита

Јединствени интерес радничке класе, радних људи и грађана, свих наших народа и народности јесте одбрана СФРЈ и заштита Уставом утврђеног друштвено-политичког и економског поретка.

Као право и обавеза свих субјеката нашег друштва, општенародна одбрана и друштвена самозаштита постали су интегрални део наших самоуправних односа и саставни део друштвеног и политичког система. Средства јавног информисања добила су одговарајућу улогу у овој области свакодневном активношћу и развојем свести радних људи о самом значају општенародне одбране и друштвене самозаштите. Својом активношћу средства јавног информисања потврђују идеју да одбрана и заштита наше земље морају бити стална брига свих субјеката нашег самоуправног социјалистичког друштва.

⁹⁾ Десети конгрес Савеза комуниста Југославије, „Комунист”, Београд, 1975, стр. 379.

За успешну општенародну одбрану и друштвену самозаштиту од посебног значаја је друштвено-политичка свест и мотивисаност свих субјеката друштва у супротстављању сваком, а нарочито оружаном нападу на нашу земљу. Важну улогу у развијању свести и мотивисаности имају средства јавног информисања колико у објашњавању, толико и у сазнањима о активној одбрани и самозаштити, у којој они постају потпуни носиоци одбрамбених активности целог друштва.

Наше време је бременито империјалистичким и хегемонистичким тенденцијама, разним облицима специјалног рата тежи се онемогућавању даљег самосталног развоја несврстаних земаља. У таквим условима наша средства јавног информисања имају обавезу према радничкој класи наше земље да савесно, правовремено и објективно обавештавају о свим најважнијим проблемима и значајнијим догађајима из домена општенародне одбране и друштвене самозаштите. Јер, услов за потпуну информацију јесте да све чињенице буду доступне јавности; у противном, отвара се простор за нагабања, полуистине, ширење гласина и успешно деловање антисоцијалистичких и антисамоуправних снага.

Средства јавног информисања су, ангажујући се у припреми за одбрану наше социјалистичке самоуправне заједнице, почела да остварује концепцију програмских садржаја из општенародне одбране и друштвене самозаштите.

Све снажније процес подруштвљавања обухвата и средства јавног информисања,¹⁰⁾ која морају бити најангажованија у борби против разних антисоцијалистичких, антисамоуправних, психолошких, идејних и других евентуалних диверзија на наше друштво.

Због тога, свестрано и смишљено вођење делатности свих средстава јавног информисања у миру представља општу претпоставку за њихову још успешнију делатност у рату, у циљу што потпунијег објашњавања и упућивања сваког радног човека нашег самоуправног социјалистичког друштва да правовремено реагује у рату који би водили ако би нам био наметнут.

У припремама за општенародни одбрамбени рат, посебни напори се чине у извршавању темељних припрема на оспособљавању средстава јавног информисања у ванредним и ратним

¹⁰⁾ Систем јавног информисања заснован је на подруштвљавању информисања у свим његовим видовима: у области стварања информација, у вршењу јавних функција везаних за информисање као и у делатности јавних гласила. На тај начин информисања има друштвени карактер, а јавна гласила постају средства удружених радника и радних људи у изградњу нашег самоуправног друштва.

условима. На основу процене услова конципирана је организација и планирано издавање и дистрибуција листова и других штампаних материјала, осмишљена је програмска концепција радија и телевизије.

Наша самоуправна социјалистичка заједница у случају непријатељске агресије увек, како са друштвено-политичког тако и са војног аспекта, водила би искључиво општенародни одбрамбени рат. Његова концепција подразумева вођење таквог рата који се заснива на борби широких народних маса за своје прогресивне циљеве у коме је народ основана борбена и оружана снага.

И посебно деловање непријатеља према нашој земљи сматрамо агресијом упркос томе што том приликом не примењује оружану силу. За идентификацију ове агресије најважније је уочити средства и методе којима је могућно остварити политичке циљеве који су се могли раније остварити само оружаном борбом.

Друга врста агресије је оружана агресија којом би агресор покушао да угрози нашу територијалност. Она може бити ограничена или радикална.

Разлози који нас упућују и опредељују на вођење општенародног одбрамбеног рата су: самоуправни карактер нашег друштва, у коме радничка класа и радни људи управљају друштвеним пословима и сами изграђују своју историју, па се и народна одбрана ослања на те друштвене снаге које имају истоветне друштвене и одбрамбене интересе и које су једине у стању да обезбеде слободу и независност земље. Зато се подруштвљавање одбрамбених послова у нас јавља као револуционарни процес и трајан интерес радничке класе, народа и народности Југославије.

Овакво опредељење заснива се на војним разлозима који су везани за савремене услове одбране малих и несврстаних земаља, у евентуалном рату.

У циљу испуњавања свог задатка, у општенародном одбрамбеном рату, средства јавног информисања, штампа, односно сваки лист мора имати у ратним условима своју редакцију са унапред одређеним садржајима, физиономијом, начином излагања, тиражом, пријемом информација, растурањем и низом других пратећих елемената.

У тако насталим условима користили би богата искуства наше народноослободилачке борбе уз обезбеђење тајних штампаарија и њиховом лоцирању, набавци гештетнера, средстава за умножавање, писаћих машина, фарбе за гештетнере, папира за штампање и папира за израду плаката.

О значају штампе у народноослободилачком рату народа и народности Југославије говори нам податак да је „у току рата излазило 3.648 периодичних издања (листова, часописа и билтена) и штампано 5.468 књига и брошуре”.¹¹⁾ Своје листове и билтене издавали су, у току наше револуције партизанске јединице, КПЈ, народноослободилачки одбори, омладина и пионири у штампаријама, а када то није било могуће, умножавали су другим средствима, па чак и писали руком.

Данас, у ери снажног развоја техничких средстава, средства јавног информисања морају поклањати још већу пажњу доградњи и усавршавању постојећих планова извршавања задатака у ратној ситуацији, што упућује на неопходност перманентног проверавања њиховог функционисања у случају настанка ванредних и ратних услова.

Анализирањем општенородне одбране и друштвене самозаштите можемо закључити да је заснована на ставу да је човек, као свесни чинилац самоуправног друштва, уједно и активни припадник укупне друштвене силе у одбрани земље. То му даје право и обавезу да зна како би наша земља водила рат ако би јој био наметнут, како би он учествовао у пружању отпора агресору, у ратној индустрији и производњи, обављању других дужности, и на који начин би био потпуно информисан као субјекат самоуправног социјалистичког друштва.

Наше друштвене снаге организују се за рат и оружану борбу почев од радне организације, месне заједнице, општине, покрајине, републике до федерације. Овакав „систем организовања за одбрану тековина револуције југословенских народа и народности представља најдоследнију примену начела наоружаног народа”,¹²⁾ што представља доследно спровођење научног социјализма као и његово потпуно прихватање.

Да наша општенородна одбрана није настала спонтано говори и наше „концепцијско-доктринарно становиште (принципи, схватања, ставови) о одбрани наше земље, становишта садржана у Уставу СФРЈ, уставима социјалистичких република и социјалистичких аутономних покрајина, реубличким и покрајинским законима о народној одбрани”.¹³⁾

¹¹⁾ Лексикон новинарства, Београд, Савремена администрација, 1979, стр. 312.

¹²⁾ Како би се Југославија бранила у рату, Народна армија, Београд, 1974, стр. 31.

¹³⁾ Др Милан Вучинић: „Увод у систем народне одбране СФРЈ”, Београд, ВИЗ, 1978, стр. 23.

Наш систем народне одбране, морамо нагласити, је сагласан и са нормама међународног права које прихвата СФРЈ сагласан начелима Повеље УН, чији је и она потписник.¹⁴⁾

Средства информисања као самосталан друштвено-политички чинилац

Улога средстава информисања у општенародној одбрани и друштвеној самозаштити произилазе из њиховог места у нашем друштву у коме су она „самосталан и одговоран друштвено-политички чинилац социјалистичког самоуправног развоја. Њихова самосталност и одговорност претпостављају сталну стваралачку и критичку акцију субјективних снага у њима и у друштву уопште”.¹⁵⁾

Припрема средстава информисања за рад у ратним условима врши се на основу планова за организовање и рад информативне делатности у рату. Ови планови постоје у свим друштвено-политичким заједницама, организацијама које се баве информативном делатношћу у време рата и друштвено-политичким и друштвеним организацијама.

Може се закључити да су задаци средстава информисања у условима општенародног одбрамбеног рата веома значајни. Зато се мора стално тежити правилним припремама средстава информисања за рад у ратним условима преко одговарајућих вежби и путем конкретних припрема за рад у ратним условима.

Поред штампе, данас, у време интензивне развијености предајне и пријемне технике, као и због великог броја родио-пријемника код становништва,¹⁶⁾ можемо створити сталан и ефикасан утицај на становништво. У протеклом периоду учињен је даљи напредак за развој телевизијске мреже, изградњом нових преносних веза побољшана је видљивост и повећан обим ТВ програма, формирана су ТВ дописништва у свим регионима, а врше се припремни радови за отварање РТ центара у Нишу и Крагујевцу. Међутим, због сложености технике и њене велике

¹⁴⁾ Уједињење нације структура и рад, Београд, 1952, стр. 11.

¹⁵⁾ Јосип Броз Тито: Реферат на Једанаестом конгресу СКЈ, „Комунист”, Београд, 1978, стр. 57.

¹⁶⁾ У области радио-дифузије пуштањем у рад нових снажних предајника побољшана је чујност Радио-Београда.

Према подацима службе за информисање Радио-Београда, број радио-претплатника у 1974. години износио је 955.033, а у 1980. очекује се број радио-претплатника 1.225.000.

Ако се овом броју дода и знатан број непријављених радио-апарата и транзистора, добићемо знатно увећан број слушалаца.

осетљивости, извесно је да ће коришћење телевизије у рату бити ограничено. Међутим, ипак се не сме запостављати улога телевизије коју би она остварила у непосредној ратној опасности, у морално-политичким припремама људи и њиховој мобилности за што одлучнији отпор агресору који би у тој ситуацији био идентификован. Може се закључити да би телевизија у ограниченој агресији на нашу земљу била значајан извор информација, док би у случају радикалне агресије изгубила свој значај.

Данас велике међународне новинске агенције, мреже радија и телевизије као и велики листови, у циљу што бржег и ефикаснијег преношења информација, почињу да се све више користе новом техником, сателитима.

До пре двадесет година комуникациони сателит је био техничка новост, а његова примена предмет многих размишљања и теоријских дискусија. Међутим, морамо нагласити, да данас представља базу у много чему разноврсне мреже комуникација у свету која се захваљујући даљем напретку науке и модерне технологије све више развија и шири.

Комуникациони сателит руши географске раздаљине и поспешује преношење вести и информација било за пренос обичних телефонских разговора, за телеграф, телекс као и за пренос бежичних емисија и компјутерских података. Њихова је примена вишезначна: користе се и за откривање метеоролошких услова, истраживање природних богатстава и за многе друге активности.

Научно-технички напредак је омогућио да се један сателит користи за многе комуникационе услуге, а количина информација које се преносе преко њега повећане су до неслућених размера.

Теоријске подлоге и размишљања о примени вештачких земљиних сателита за потребе телекомуникације дао је Артур Кларк. На основу његовог размишљања створене су теоријске подлоге „за израду и лансирање првог пасивног сателита средином 1960. године, да би у другој половини исте године, био лансиран и први активни телекомуникациони сателит”.¹⁷⁾

Нова техника — сателитско комуницирање — омогућава преношење жељених радио-микроталасних сигнала једне земаљске станице до сателита у орбити где се, после појачавања, поново емитују на земаљску станицу, на који се начин остварује жељена комуникациона веза.

¹⁷⁾ Тихомир Дивјак: Сателитска радио-дифузија, Зборник реферата са стручног скупа „Телекомуникације”, Београд, 1980, стр. 121.

Револуционарна епоха у несметаном међународном комуницирању (телефоном, телепринтером, факсимилом, радио и телевизијом) најављена је 10. јула 1962. године када су у САД лансирани у васиону сателит *Телстар 1*. којим су први пут пренесени телевизијски сигнали.

Данас у свету постоје два система за сателитчко комуницирање. Један је систем *интелсат*, заснован на истоименим америчким геостационарним сателитима. Други систем, *Орбита*, заснован је на совјетским негеостационарним сателитима *Муња*, први пут лансираним 23. фебруара 1965. године.

У 1973. години основан је међународни конзорцијум *Интелсат*, где је међу 95 држава учлањена и Југославија, преко земаљске станице „Југослава“ у Приликама код Ивањице, са 56 земаља које припадају несврстаном покрету и земљама са статусом посматрача. Овим системом, што се тиче покривања, обухваћена је једна трећина Земљине површине.

На тај начин наша земља, преко сателитске земаљске станице „Југославија“, чија је антена усмерена према сателиту изнад Атлантика, и још једне земаљске станице, чија је изградња пред реализацијом, чија ће антена бити усмерена према сателиту изнад Индијског океана, омогућиће јој остварење непосредне телефонске и телеграфске везе као и размену телевизијског програма са готово свим земљама света. То несумњиво доприноси бржој размени информација и чвршће повезивање, у поменутој области, несврстаних земаља.

Системом од три сателита, који су постављени изнад Атлантика, Индијског океана и Поцифика, омогућено је остваривање веза између било које две земље Европе, Америке и Африке (преко сателита изнад Атлантика) између Европе, Азије и Аустралије (преко сателита изнад Индијског океана) између Азије и Америке (преко сателита изнад Пацифика).

Систем *Орбита*, који од 1976. године користи и геостационарни сателит *Радугу*, чијим се посредством убрзало доношење новинарског текста за семад пута, користи се за расподелу телевизијског програма на око 30 земаљских станица које преносе и друге комуникационе сигнале (новиске матрице, метеоролошке мапе, радио, телеграф, телефон). Систем *Орбита* је основа међународног система *Интерспутњик* који у потпуности задовољава потребе у комуникацијама и телевизији земље Варшавског уговора.

Несумњиво да би овај облик комуницирања на међународном плану у случају евентуалне агресије на нашу земљу допринео бржем упознавању светског јавног мњења о праведним циљевима одбране СФРЈ, као једне од водећих несврстаних земаља која се равноправно бори за мир и равноправне односе у

свету, а која се као држава ослања на сопствени систем општеном народне одбране, што је и разумљиво с обзиром на њену принципијелну борбу за демократизовање међународних односа и за доследност у изградњи социјализма. Односно, општеном народна одбрана СФРЈ је одбрамбени систем који је у спољној политици усмерен искључиво на одбрану територијалног интегритета, независности и суверенитета наше земље. Он се не јавља као сила која угрожава било чију слободу, независност и мир.

У општеном народном одбрамбеном рату југословенски народи и народности активно би учествовали против свих облика дејстава непријатеља, његове пропаганде и психолошког деловања на становништво; нарочито против дејстава његових средстава комуникација: штампе, радија, телевизије и других средстава, преко којих би настојао да шири најразноврсније неистине и дезинформације о нашем постојећем систему, нашем руководству итд. Међутим, мора се нагласити да би се непријатељ, пре и у току самог напада на нашу земљу или неки њен део, поред дезинформација служио и лажним обећањима, ценама, претњама и осталим мерама. У остваривању својих циљева непријатељ ће се послужити и опробаним методама: гласинама. Оне се нарочито у неизвесним и кризним ситуацијама а у недостатку правоваљаних информација, брзо формирају и још брже шире. Несумњиво да ће покушати и упућивати позиве нашем становништву на сарадњу са окупационом влашћу и широким могућностима његовог учешћа у органима колаборационистичке власти. Он би се користио тзв. неконвенционалним дејствима, која су према међународним правним нормама недозвољена, како би становништво наше земље принудио на покорност, престанак пружања отпора и признавања заузимања окупације земље.

Рад средстава информисања на привремено заузетој територији

Активирањем свих субјеката нашег друштва на пословица одбране, а посебно правилним усмеравањем и утицајем на јавно мњење, најодговорнија улога свакако припада средствима јавног информисања. Као таква она морају бити у стању да правовремено и објективно извештавају све структуре нашег друштва о ратним догађајима и свакодневним променама на линији фронта, на слободним или привремено заузетим територијама у нашој земљи и свим збивањима и догађајима у свету.

Њихов одговоран задатак огледао би се у коришћењу документованих чињеница које морају говорити о најмањем успеху у борби против непријатеља, јављањем о снази наших једини-

ца, уверењу јачања борбеног духа, сврстине и одлучности у повољан исход борбе и избацивање агресорових снага ван територије наше земље.

Поред задатака на разобличавању агресора, његових бруталних поступака и стручног психолошког дејства, имаће задатак да сузбије његову снажну пропагандну делатност и указује на мере принуде агресора према становништву доприносиоци стварању свести код свих грађана за потребу свестраног отпора и стварању презира и мржње према снагама агресора.

Значај средстава јавног информисања у евентуалној агресији на нашу земљу био би изузетно важан. Зато се она сада у миру припремају за рад у ратним условима. Ова акција иде синхронизовано са припремама свих друштвено-политичких организација, друштвено-политичких заједница, оружаних снага и осталих чинилаца који у разрадама својих планова морају предвидети услове за интензиван рад свих средстава јавног информисања.

На привремено заузетој територији од стране агресора¹⁸⁾, наша информативно-пропагандна служба настојала би да користи сва средства јавног информисања: штампу, радио, телевизију, филм, и друга средства, у циљу спречавања агресора да успостави своју власт и да врши утицај на наше грађане.

Штампа

Најважнији задатак штампе је да на привремено заузетој територији изнађе начин и могућност да благовремено и објективно обавештава наше грађане и делове оружаних снага ЈНА о свим важнијим ратним догађајима и збивањима уз пропагирање циљева нашег општеномодног одбрамбеног рата и његове концепције „за одвраћање оружане агресије, за супротстављање оружаног агресији и за вођење општеномодног одбрамбеног рата . . .”¹⁹⁾, писаном речју и фотографијом.

Да би овај задатак био остварен, сваки наш лист мора имати у ратним условима редакцију са унапред одређеним садржајима рада.

¹⁸⁾ Гавро Перазић: „Уставно-политички и међународно-правни статус одбране и оружаних снага”, Београд, 1972, стр. 217.

По Перазићу: Категорија привремено запоседнуте територије је нова уставна институција која одговара међународно-правној категорији територије на којој је непријатељ успео да изврши инвазију али не и окупацију. Јер, и у најтежим условима, оружана борба и отпор агресору продужио би се партизанским начином ратовања.

¹⁹⁾ Иван Долничар; ген. пуковник: „Припремање и организовање одбране и заштите у ОУР-у и задаци информисања”, Информисање у пракси, ЈИН, 1—3/77, стр. 68.

Главни задатак становништва на привремено заузетој територији био би поред заједничког садејства са регуларним јединицама армије у директној борби, пропаганда против агресорских снага, растурањем пропагандног материјала: штампе, билтена, прогласа, саопштења, летака и плаката припремљених и обезбеђених средстава у мирнодопској ситуацији. Такође, користили би и проверени рад у исписивању парола на зидовима непријатељских касарни и других објеката којима се он служи.

Пропаганда против непријатеља преко разгласних средстава, микрофона и мегафона, постигла би знатне и запажене резултате. Ефикасност ових средстава огледала би се у кратким садржајима којима би објашњавали циљеве и карактер наше борбе, који би без сумње утицали позитивно и на непријатељске снаге и допуну већ формираног става међународног јавног мњења.

У том смислу очекивали би и одговарајућу помоћ о ширењу истине борбе југословенских народа и народности путем ПУЛ-а новинских агенција несврстаних земаља који је посредством југословенске новинске агенције Танјуг почео рад 20. јануара 1975. године. Основан је и да допринесе деколонизацији информација, без сукобљавања с традиционалним системима великих западних агенција.

Преко ПУЛ-а се остварује широк проток информација, чланака и фотографија, међу чланицама потписницима споразума (данас има учлањено преко 50 агенција) и обезбеђује осталом свету објективне информације из несврстаних земаља.

Улога и значај агенција земаља чланица ПУЛ-а у евентуалној агресији на нашу земљу, допринео би ширењу вести са наше територије и упознавању светског јавног мњења о праведној борби југословенских народа и народности за одбрану тековина своје аутохтоне револуције.

Радио

Радио је моћно средство масовног комуницирања, а према мишљењима многих социолога и најмоћније средство пропаганде.

На привремено заузетој територији од стране агресора радио би био најраспрострањеније средство информисања. Његов изузетан квалитет огледа се у његовом скоро неограниченом домету. Употребљен против непријатеља имао би велику улогу на емоције грађана. Предност радија над штампом у наведеној ситуацији агресије, је у томе што програме могу пратити људи различитог узраста, па и неписмени.

Користила би се искуства из другог светског рата и бројних после њега, у којима је радио-служба имала значајну улогу. Као пример можемо навести његову улогу коју је имао као пропогандно средство код Немаца, Британаца, Совјета и у једном од „најскупљих ратова до сада који су вођени“²⁰⁾ вијетнамском.

Један од задатака био би и не дозволити непријатељу да обезбеди превласт у етеру, не дозволити му да врши радио-омегање наших програма и да разбије наш систем радио-дифузне мреже. Посебно не дозволити непријатељу да пронађе и уништи наша средства радио-дифузне мреже и створи услове за деловање психолошко-пропагандних видова које настоји развијати у свим облицима.

Концепцијом општенородне одбране и друштвене самозаштите обухваћене су и разрађене бројне варијанте агресорових дејстава преко његових ваздушних напада и шпијунско-диверзантских акција. Припреме радио-дифузне мреже за рад у условима привремено заузете територије извршене су на ширем плану и то организацијом система радио-дифузне службе са њеним потпуним оспособљавањем да може радити, односно вршити информисање с једне стране домаћег реципијента и с друге стране страну јавност о борби југословенских народа у наметнутом неправедном рату. Овај систем обухвата разраду плана по републикама и социјалистичким аутономним покрајинама. Њим су обухваћени планови свих општина као осамостаљен систем за деловање и у најтежим условима агресије на нашу земљу, а у саставу јединственог југословенској радио-дифузног система.

²⁰⁾ Познати професор међународног права др Берт Релинг (Холандија) ових дана разматрајући колико је у историји коштао један убијени војник, дошао је до занимљивих података: у време Јулија Цезара један војник коштао је 1,75 марки (прорачун извршио др Релинг, по садашњој западнонемачкој валути), Наполеона је коштао 6.900 марки, у првом светском рату 48.300 марака, а у другом светском рату 115.000 марака.

Американце је један убијени Вијетнамац коштао већ 690.000 марака.

Износ би био знатно мањи ако би се трошкови делили са укупним бројем погинулих.

Професор др Релинг такође је дао и приказ погинулог становништва у првом и другом светском рату.

У првом светском рату 90% погинулих били су војници а 10% цивили.

У другом светском рату више од 50% били су цивили (од 55.000.000 жртава другог светског рата 31.000.000 били су цивили).

У Вијетнаму 90% погинулих били су цивили.

Види: Недељне информативне новине (НИН), број 1613, стр. 43.

Ако говоримо о програмској оријентацији радио-дифузне мреже у рату, морамо нагласити да би то највећим делом биле вести чији би главни садржаји били о догађајима са фронта и осталих делова земље у којима се привремено сместио агресор. Поред вести, главнину програма испунили би говори политичких и војних руководиоца, коментари војно-политичког карактера и репортаже из делова земље које држи агресор. Овом приликом саставни део програма био би поред говорног и музички део. Он би обухватао мужичка остварења из наше револуције: песме и рецитале које би утицале на подизање порбеног морала наших народа.

Овом приликом морамо истаћи значајну улогу песме у НОР-у, која је много утицала на дизање борбеног морала и етике међу становницима и борцима наше земље. Полазећи од рећи Максима Горког да је колективу „својствена свест о бесмртности и увереност у победу над свим непријатељским силама”,²¹⁾ можемо констатовати да је то свешћу и увереношћу одребена садржина и јединство наше поезије у НОР-у, што би дало у новим условима веру у победу заснованом на хероизму југословенских народа и народности.

Као пример утицаја ширења истине о нашој борби у току НОР-а сведочи рад више малих радио-станица које су биле лоциране у свим крајевима наше земље. Прва радио-станција на окупираној територији прорадила је у окупираном Загребу крајем јула 1941. године.²²⁾ Прва радио-станција на ослобођеној територији прорадила је посредно после саветовања руководства народноослободилачког покрета Југославије, у Столицима септембра 1941. године. На задобијању симпатија прогресивног јавног мњења може нам послужити пример радио-станице „Слободна Југославија”, која је од новембра 1941. до марта 1945. године била лоцирана у СССР, у ширећи истину о НОР-у у иностранству, земљи и међу непријатељским војницима.

Телевизија

Развој припрема одбране у евентуалном нападу агресорских снага на нашу територију и заузимања једног дела земље од стране његових борбених јединица, телевизија би као један од најмоћнијих медија могла имати значајну улогу дејством на

²¹⁾ Војислав Бурић: Антологија народних јуначких песама, Београд, 1971, стр. 21.

²²⁾ Лексикон новинарства, Београд, Савремена администрација, 1979, стр. 208—209.

емоције слушалица, њихова размишљања и опредељења. Анализирајући њене могућности преко идејно-политичких, психолошких и других садржаја, заговорници смо и њене значајне улоге у ратним условима као моћног средства јавног информисања.

Међутим, морамо напоменути да би ратне могућности телевизије биле знатно сложене и веома ограничене, упркос томе што је она својом концепцијом подешена и за емитовање садржаја којим би јачала одбрамбену снагу наше самоуправне социјалистичке заједнице.

Праведност борбе југословенских народа и народности у очувању територијалног интегритета и слободе, добиће пуну подршку демократских прогресивних снага у свету. Праведност наше борбе изазваће нежељене последице у самој земљи агресора, путем буђења свести његовог народа у пружању подршке праведним циљевима борбе југословенских народа и народности. Међународна подршка, коју би наша земља добила као протагониста политике несврставања била би значајан фактор супротстављања агресору.

Разобличавање агресорских намера у припремном периоду вођења специјалног рата против наше земље, једна је од битних претпоставки наше концепције општенародне одбране и друштвене самозаштите. Јер, морамо знати да теорија о специјалном рату није окамењена и није дата за сва времена. Она се налази у сталном успону и тражењу повољнијих решења у циљу постизања што потпунијих политичких резултата.

Супротстављање разним облицима специјалног рата чини битну претпоставку потпуног и свестраног организовања за одбрану. То се постиже поред развоја нашег самоуправног социјалистичког уређења и развоја друштвено-политичког система и масовности свих субјеката кроз облике општенародне одбране и друштвене самозаштите, као одраза воље и жеље наших народа за очувањем општег заједништва.

Филм као филмована информација

Проналаском филмске камере у слику је уведен још један изузетно значајан елеменат: покрет. На тај начин је, најзад, добијена визуелна репродукција правог живота, не статичног каквог га приказује фотографија, већ динамичног, у кретању.

Док је уметнички филм конципиран с циљем да створи илузију стварности, дотле је документарни филм аутентична, непосредна јасна и тачна слика живота — он је филм истине.

Несумњиво да би ова врста медија имала знатну улогу у општенародном одбрамбеном рату. Путем филма могу се забележити значајни догађаји који могу послужити као материјална истина и презентирање чињеница светском јавном мњењу о истини за коју се боре наши народи и народности.

SUMMARY

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF INSTITUTIONS DEALING WITH INFORMATIVE ACTIVITIES IN CONDITIONS OF A TOTAL AGGRESSION ON THE SFRY

Information is every registered knowledge which may be beneficially utilised for the making of a decision. The main characteristics of a piece of information is that it must be fair (unbiased), accurate, complete, immediate, and presented in the form and volume which is acceptable for the beneficiary. The significance of information for the progress of every society is invaluable for it underlies all decisions: administrative, political, expert, military, etc..

Our self-management society undertakes efforts to inform all structures of society in two ways: firstly, by developing production and society and the relations within them with a view to expressing all public activities and making it a guarantee of the influence of the working people on it, and on the other hand, organising the process of work on the gathering, processing, and distributing information which is operated through specialised institutions.

Due to these very facts, the specialised institutions for the gathering, processing and distributing information are very significant within the framework of the omnipopular defensive war and our socially organised defensive activities within the area of residence. The activities of these institutions are the confirmation of the idea (concept) that the defense and security of our country must be the constant concern of all factors (subjects) of our self-management socialist society.

The significance of the institutions entrusted with the informative activities would be exceptional if a possible aggression on our country took place. For that reason these institutions must take steps to make preparations for functioning in wartime circumstances during peacetime. This activity must be synchronized with the preparations which are taking place in all social and political organizations, social and political communities, military forces and other factors, which in the elaboration of their plans must provide for the intensive functioning of all institutions dealing with informative activities.